

" ...

I- İPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ :

İptal isteminin, 21.8.1987 günlü dava dilekçesinde açıklanan genel gerekçesi özetle şöyledir :

Anayasa'nın 63. maddesinde tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin; 64. maddesinde de sanat faaliyetleri ve sanatçının korunması, desteklenmesi; bu yolda gereken tedbirlerin alınması Devlete bir görev olarak verilmiştir.

Tarih, kültür ve tabiat varlıkları, özellik taşıyan, bir uygarlığın, belirli bir gelişmenin veya tarihî bir olayın tanıklığını yapan ve böylece kültürel ve tarihsel anlam taşıyan varlıklardır. Bu varlıkları tespit edip, orijinal değerlerini bozmadan bakım ve restorasyonlarını bilim ve sanat kaidelerine uygun bir şekilde yaparak bunları gelecek nesillere ulaştırmak, Devletin koruma görevi içerisindedir.

Ülkemiz tüm dünya ülkelerinin hayranlığını çeken çok zengin tarihî ve kültürel değerlere sahiptir. Ancak, bu varlıklar tehdit altında olup, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Bunlar, doğal yıpranmalar ve felâketler dışında, kentleşmenin ve turizmin tecavüzüne, arsa spekülasyonlarına veya yağmacılığa maruzdur. Devlet, bu durum karşısında, bu değerleri koruma konusunda etkili, objektif ve ciddi önlemler almak zorundadır.

Bu varlıkların korunmaları konusunun siyasal iktidarın takdirine ve doğrudan doğruya onun etki alanına bırakılması, tarih ve kültür varlıklarının tehlikeye terk edilmesi anlamını taşımaktadır. Bu konuda yapılması gereken, koruma işinin, siyasal iktidarın doğrudan doğruya emrinde olmayan ve konunun uzmanı bulunan kişilere tevdi edilmesidir.

İptal talebine konu olan 3386 sayılı Kanun, tarih ve kültür varlıklarının korunması konusunda siyasal iktidarın, idarenin ve mahallî idarelerin yetkilendirildiği, son söz sahibi yapıldığı bir sistem oluşturmuştur. Önceki Yasaya göre oluşturulan kurullar, Bakanlık emrinde olmayan uzman, akademisyen ağırlıklı iken, bu Yasa ile yapılan düzenleme bu durumu tamamen zaafa uğratmıştır.

Bu Yasa, Anayasa ile Devlete verilen koruma görevini gerçekleştirmekten uzak bulunmaktadır. Bu nedenle de açıkça Anayasa'ya aykırıdır. Bu aykırılıklar karşısında Grup bu iptal davasının açılmasını gerekli ve zorunlu görmüştür.

Dava dilekçesinde Anayasa'ya aykırı maddeler ve aykırılık gerekçeleri de şöyle açıklanmıştır :

1 - 2863 sayılı Kanun'un 7. maddesi, 3386 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle değiştirilmiştir.

a) Maddenin birinci fıkrasında : "Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tespiti Bakanlıkça doğrudan doğruya ... yapılır" denilmektedir.

Bakanlık, siyasal bir makam olup emrinde idarî organlar vardır. Korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının tespitini böyle bir organ ve makam yapamaz. Bu iş bir uzmanlık

işidir. Bir varlığın tarihî ve kültürel değerini saptamakta, uzman olmayan yetkililer elinde bu değerler yok olmak tehlikesiyle karşı karşıyadırlar.

Bu nedenle, bu fıkra Anayasa'nın 63. maddesinin : "Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar..." şeklindeki hükmüne aykırıdır. İptali gerekir.

b) Maddenin ikinci fıkrasında : "... Devletin imkânları gözönünde tutularak ... yeteri kadar eser, korunması gerekli kültür varlığı olarak belirlenir" şeklindeki ibare ile korunması gerekli kültür varlığının belirlenmesi Devletin imkânları ile sınırlandırılmıştır.

Bu ibareler korunması gereken kültür varlığını saptamakta, keyfî takdirlere imkân verecek, korunmaya alınması gereken varlığın korunmaya alınmamasına yol açabilecek niteliktedir.

Bu nedenle Anayasa'nın 63. maddesinin birinci fıkrası ile "Devlet, ... sanat eserlerinin ve sanatçının korunması ... için gereken tedbirleri alır" diyen 64. maddesine aykırı bulunmaktadır. İptal edilmesi gerekir.

c) Yine Yasa'nın 2. maddesinin 4. bölümünde: "...tespit ve tescil ile ilgili usuller, esaslar ve kıstaslar yönetmelikle belirtilir" denilmektedir.

Bu hükümle, kanunla düzenlenmesi gereken konu yönetmeliğe bırakıldığından, yetki devri söz konusudur. Bu sebeple anılan hüküm, Anayasa'nın 7. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

2 - 3386 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle değiştirilen 2863 sayılı Kanun'un 17. maddesinde "Bir alanın koruma kurulunca sit olarak ilânı, bu alandaki imâr planı uygulamasını durdurur. Yapılanma hakları ile ilgili müktesep haklar yönetmelikle belirlenir" denilmektedir.

Müktesep hak, hukukumuzda uygun olarak kazanılmış hak demektir. Yapılanma ile ilgili müktesep hakların ayrıca yönetmelikle belirlenmesi, bu yolla müktesep hak oluşturulacağı anlamına gelir. Bu da, koruma amaçlı imar planı yapma yetkisini kısıtlayan, Devletin koruma görevini engelleyen bir durumdur.

Ayrıca, Devletin koruma görevini engelleyebilecek ve sınırlayabilecek olan müktesep hak belirlemesi ancak kanunla yapılabileceğinden, bu hususun yönetmeliğe bırakılması TBMM'ne ait yetkinin devri anlamına gelir.

Bu sebeple, değişik 17. maddenin sözü geçen hükmü, Anayasa'nın 63. ve 7. maddelerine aykırı bulunmaktadır. İptali gerekir.

3 - Aynı maddenin dördüncü fıkrasında : "Değişiklik teklifi bu tebligattan sonra en geç bir ay içinde belediye meclisince karara bağlanır. Bu süre içinde gereken karar alınmadığı takdirde belediye meclisi kararına lüzum kalmaksızın koruma kurullarınca karara bağlanan hususlarda değişiklik teklifi kesinleşir" denilmektedir.

Bu hükme göre, koruma kurullarınca, koruma amaçlı imar planında yapılacak değişiklik, belediye meclisince onaylanmadığı takdirde, uygulanamayacaktır. Yani belediye, Devletin koruma amacını gerçekleştirmesine engel olabilecektir.

Gerek bu sebeple, gerekse genel gerekçe bölümünde belirtilen hususlar karşısında, 6. maddenin bu hükmü, Anayasa'nın 63. ve 64. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

4- 3386 sayılı Kanun'un 12. maddesiyle değiştirilen, 2863 sayılı Kanun'un 53. maddesine göre, kültür ve tabiat varlıklarını koruma konusunda gerekli ilkeleri belirleyecek ve doğan sorunlarla ilgili olarak Bakanlığa müşavirlik yapacak ve görüş bildirecek olan Koruma Yüksek Kurulu, Bakanlığın emir ve kumandasında olan bir heyetten oluşmaktadır. Bu üyelerin, bu görevleri dolayısıyla, Bakanlığa karşı herhangi bir güvenceleri yoktur. Bu yapı ile Devletin koruma görevini objektif bir tarzda gerçekleştirmesi mümkün değildir.

Önceki kanun ile oluşturulan kurul üyelerinin çoğunluğu Cumhurbaşkanı ve YÖK tarafından seçilmeleri dolayısıyla Bakanlığa karşı güvence sahibi idiler.

Bu madde, söz konusu güvenceyi ortadan kaldırmış olduğundan, Anayasa'nın 63. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

5 - 3386 sayılı Kanun'un 13. maddesiyle değiştirilen, 2863 sayılı Kanun'un 55. maddesinin ikinci fıkrasında : "Koruma Yüksek Kurulu ve koruma kurulları üyeleri Bakanın lüzum görmesi halinde kurumlarınca değiştirilebilir" denilmektedir.

Bu hüküm, âdeti, kurul üyelerinin Bakan tarafından azledilmesine imkân tanımaktadır. Bu kurulların, böyle bir hüküm karşısında, siyasal iktidarın görüş ve politik alanı dışında işlem yapmaları olanaksız bulunmaktadır.

Gerek belirtilen bu durum dolayısıyla, gerekse genel gerekçe bölümünde arz etmeye çalıştığımız sebeplerle, bu hüküm Anayasa'nın 63. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

6- 3386 sayılı Kanun'un 15. maddesiyle değiştirilen, 2863 sayılı Kanun'un 58. maddesine göre, Koruma Kurulları, Yüksek Öğretim Kurulu'nca seçilerek gönderilen iki üye dışında, bakanlıkların temsilcilerinden, memurlardan oluşmaktadır. Bu kurul, Bakanlığın emri ve isteği doğrultusunda hizmet yapmaya mecbur olduğundan, bu madde hükmü de Anayasa'nın 63. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

7 - 3386 sayılı Kanun'un Geçici maddesinde : "Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Kurullarının teşkilâtlanması maksadıyla iki ay içinde 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararname eki cetvellerin ilgili bölümlerine ilâve edilmek kaydıyla Bakanlar Kurulunca kadro iptal ve ihdas edilir" denilmektedir.

Kadro ihdası ve iptali, memur özlük haklarının özünü ve esasını teşkil etmektedir. Bu nedenle bu kadroların ihdası ve iptali ancak kanunla düzenlenir.

Yukarıya alınan Geçici madde kadro iptal ve ihdasını Bakanlar Kurulu'na verdiğinden, Anayasa'nın 128. maddesine aykırıdır. İptali gerekir."